Creacció
Agència d'Emprenedoria, Innovació i Coneixement

UN ANY I MIG DE COVID-19 A OSONA

Informe de conjuntura 2021

OBSERVATORI SOCIOECONÒMIC D'OSONA

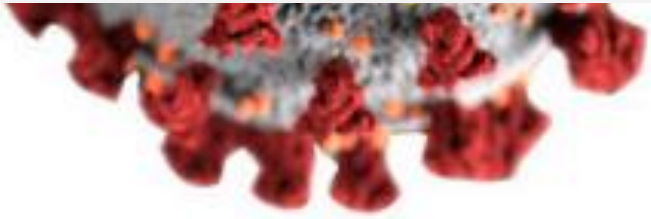

Desembre 2021

Diputació Barcelona

XODEL Xarxa d'Observatoris del Desenvolupament Econòmic Local

El context previ a la pandèmia: 5è Informe de Competitivitat de la comarca d'Osona

Segons l'Informe de Competitivitat de la comarca d'Osona, el context socioeconòmic en el que es trobava la comarca previ a la pandèmia ja no era favorable, ja que hi havia indicadors que marcaven l'inici d'una etapa de decreixement. Les conclusions de l'informe assenyalen problemes estructurals en el model productiu, que afecten a la competitivitat econòmica i a la sostenibilitat social.

En primer lloc, com es deia a l'informe, la comarca basa el seu model empresarial en unes poques empreses tractores, principalment vinculades al sector agroindustrial, les quals, aprofitant el context econòmic internacional, han pogut créixer exportant producte commodity sense la necessitat d'invertir en recerca i desenvolupament. Però aquest model basat en l'increment d'una quota de mercat no respon als criteris de la competitivitat ja que no garanteix l'estabilitat en el mercat, l'obtenció de beneficis a llarg termini i la flexibilitat per adaptar-se a les noves demandes del mercat. És per això que la dependència de les exportacions de producció no intensiva en coneixement genera vulnerabilitats en l'estabilitat del model productiu comarcal. Alhora aquest model productiu manté un dèficit en serveis intensius en coneixement, especialment en serveis d'alta tecnologia, de mercat i financers. Els pocs serveis que hi ha pertanyen a la sanitat, l'educació i l'administració pública, i estan concentrats a Vic.

En segon lloc, el model s'ha basat en la contractació temporal i d'ocupacions amb tasques rutinàries i manuals, fàcilment automatitzables, les quals no ajuden a la millora del nivell formatiu de la població i a la millora de l'encaix entre oferta formativa i necessitats del teixit empresarial. Per una banda, aquest teixit empresarial que demanda perfils de baixa qualificació no afavoreix la retenció de talent ja que aquells amb estudis superiors o ocupen llocs de treball que requereixen una formació inferior i que ofereixen salaris més baixos, o opten per marxar a treballar fora de la comarca. Per altra banda, no incentiva que els treballadors amb poc nivell formatiu millorin les seves competència ja que el teixit empresarial els llocs de treball de comandament mitjà els ocupen treballadors amb estudis superiors i existeix una alta demanda per ocupacions de peonatge industrial.
Osona té una forta dependència de la cadena agroalimentària especialitzada en la indústria del porcí, fet que ha generat molts llocs de treball però també un impacte negatiu sobre el medi ambient, de fet Osona és la segona comarca catalana amb més contaminació a les aigües freàtiques. A més a més, la comarca es veu afectada per la contaminació de l'aire com a conseqüència de la proximitat a l'àrea metropolitana de Barcelona i a l'orografia del territori.

En tercer lloc, el mercat de treball no presenta criteris d'equitat i discrimina especialment a persones estrangeres, majors de 54 anys i dones, col·lectius més cronificats a l'atur. De fet, la pobresa afecta a aquelles zones on hi ha més aturats i població estrangera. I sobretot afecta a les llars amb infants, amb implicacions sobre la salut mental i sobre el nivell competencial. Els alumnes nascuts en una llar de baix nivell socioeconòmic presenten un risc de tenir un nivell de competències científiques sis vegades inferior d'aquells que han nascut en llars amb un nivell alt. Per l'altra banda les àrees amb unes taxes d'envelliment més elevades presenten unes necessitats diferenciades per assolir uns nivells de benestar propis d'una economia competitiva com l'accés a determinats serveis vinculats a la cura de les persones. Les condicions socioeconòmiques afecten a la salut, a les competències formatives i en conjunt al desenvolupament econòmic sostenible.

El COVID-19 a Osona

L'any 2020 ha estat un any marcat per la situació generada per la pandèmia de la COVID-19. La COVID-19 és una malaltia infecciosa produïda pel coronavirus SARS-CoV-2. Aquest virus es transmet per contacte directe amb les secrecions respiratòries que es generen amb la tos o l'esternut d'una persona malalta. En la majoria dels casos, els símptomes acostumen a ser lleus, semblant als d'una grip, però en altres poden arribar a ser greus i a produir complicacions.

Osona va ser una de les comarques que va registrar més casos de COVID-19, en total, fins el 31 de desembre del 2021, **es van registrar 33.096 persones contagiades**. La taxa acumulada per cada 100.000 habitants a Osona va ser de 20.155, força superior a la del conjunt català que va ser de 17.439.

Pel que fa a les defuncions, Osona també va ser més impactada**, van morir a causa de la malaltia 718 persones** fins el 31 de desembre del 2021. Amb una taxa de defuncions per cada 10.000 habitants superior a la catalana (43,9 a Osona versus 32,9 a Catalunya).

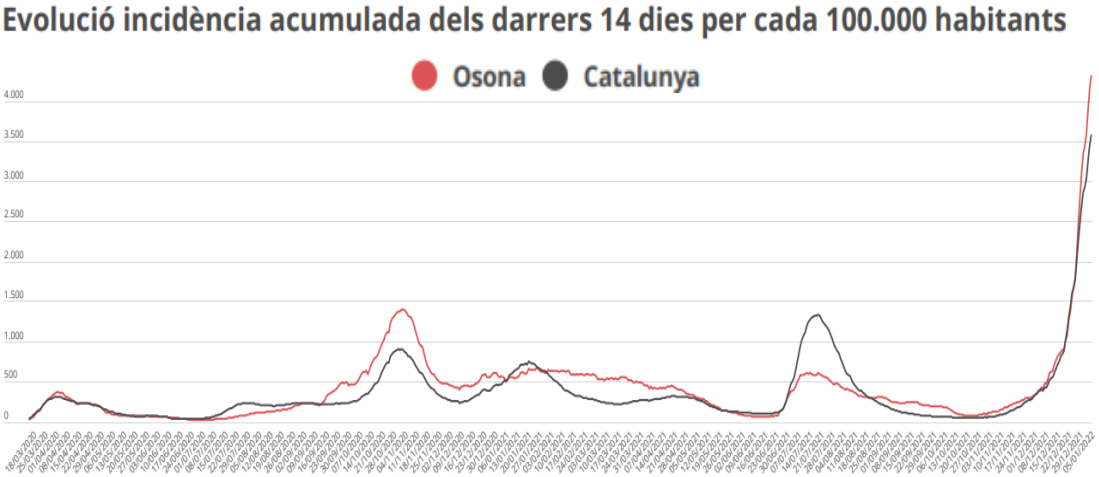

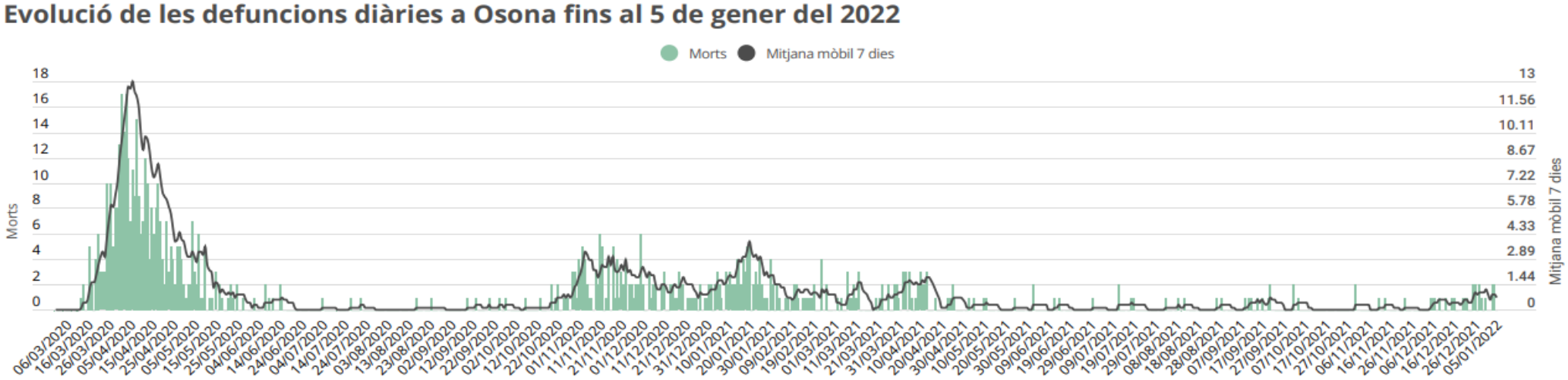

Les restriccions de mobilitat a causa de la pandèmia

Per reduir els casos i la taxa d'incidència registrada de COVID-19, es va decretar l'Estat d'Alarma a tot l'Estat espanyol, on s'especificaven restriccions de mobilitat severes.

Aquestes mesures van provocar una caiguda de la mobilitat entre municipis de forma generalitzada, que fins al 31 de desembre del 2021 no s'havia recuperat. A Osona de mitjana, abans de la pandèmia, **el 25,3% de la població sortia de la seva àrea de residència**, ja sigui per anar a treballar, comprar, estudiar... Les restriccions de mobilitat més severes van provocar que a **l'inici de la pandèmia només el 4,6% de la població sortís de la seva zona de residència**. El relaxament de les mesures durant l'estiu de l'any 2020 va fer que la població que sortia de la seva zona es situés entre el 16% i el 20%, encara inferior a condicions de normalitat. La consecució d'onades de contagis i les mesures associades per a la seva contenció han fet que la mobilitat s'hagi mantingut per sota dels nivells prepandèmics. Tanmateix, des de començaments del 2021 s'observa una lleugera tendència a la recuperació dels nivells de mobilitat.

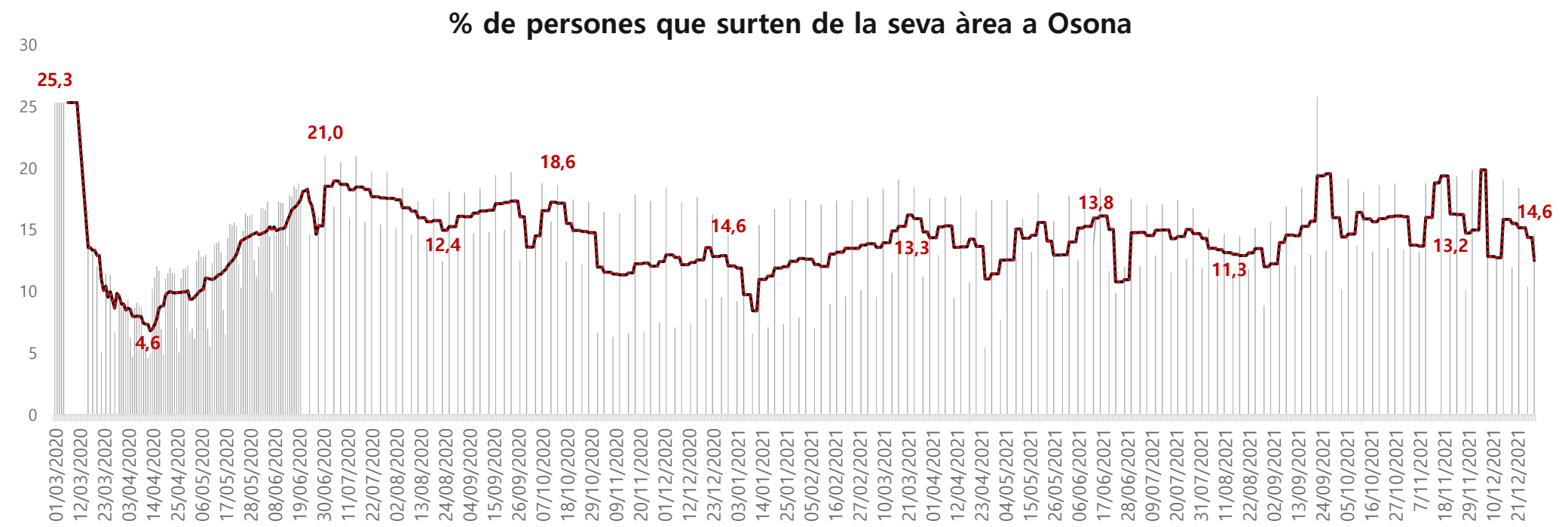

Mobilitat amb el mòbil (INE)

L'increment del teletreball i l'impuls de l'automatització

Les restriccions de mobilitat van provocar que moltes ocupacions passessin a fer teletreball des de casa i moltes empreses es van plantejar accelerar processos de digitalització i automatització.

Amb dades del Banc d'Espanya i de l'Observatori de la Indústria s'estima que, segons les característiques laborals de Catalunya, el 60% dels llocs de treball actuals tindrien algun risc d'automatitzar gran part de les seves tasques; alhora, el 32% dels llocs de treball tindrien possibilitats de tenir un alt grau de jornada en teletreball. Això implica probablement oficines més petites i fàbriques més robotitzades.

En el cas d'Osona els resultats són similars, **amb un 65% d'automatització**, principalment per ser una comarca més industrial; i **un 29% de teletreball**.

Si analitzem per sectors, observem que **l'educació, les activitats professionals i tècniques i les de informació i comunicació tenen una baixa capacitat de ser automatitzades però una alta capacitat per fer teletreball**. En canvi, sectors amb baixa capacitat per fer teletreball i alta capacitat per automatitzar-se, com l'hostaleria, la indústria i el comerç, han vist la seva situació més agreujada durant el confinament.

Si comparem la situació per tipus d'ocupació, observem que **els professionals científic i intel·lectuals, els directors i gerents i les tècnics i professionals de suport són aquells amb més possibilitats de realitzar teletreball i alhora tenen menys risc d'automatització**. En canvi, les ocupacions elementals i aquelles més rutinàries i físiques, tenen major risc d'automatització i de no poden realitzar-se mitjançant el teletreball.

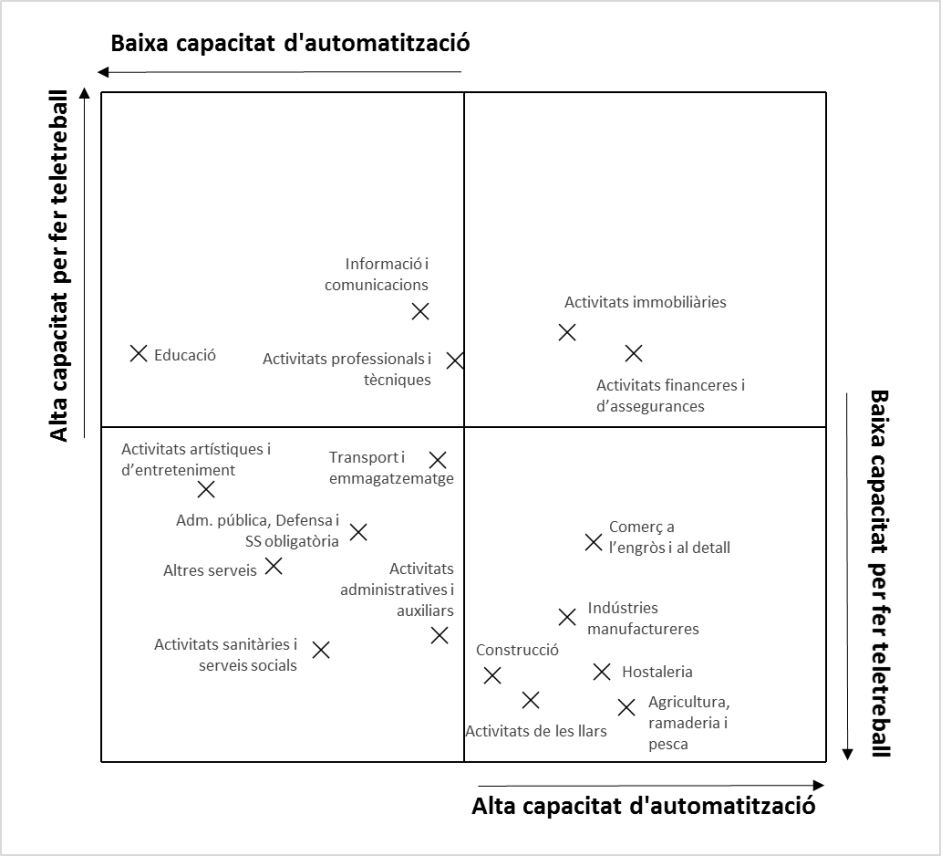

Els ERTOs per aquells que no podien teletreballar

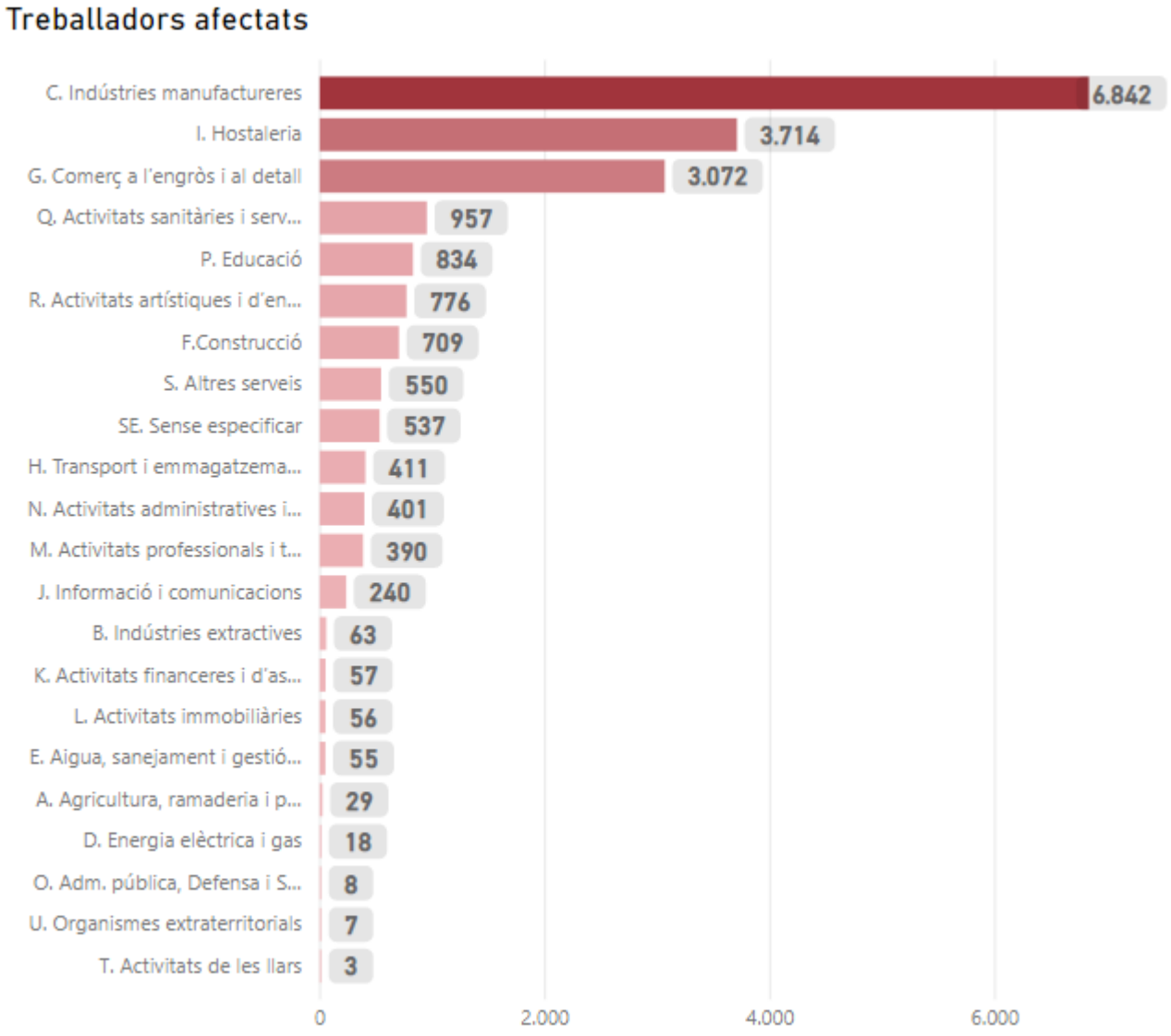

En aquelles ocupacions que no podien seguir una semi-normalitat i tampoc eren considerades essencials, davant la impossibilitat de treballar, molts professionals van acabar sota el paraigües dels ERTOs (Expedients de Regulació Temporal de l'Ocupació).

Aquesta figura creada des de l'estat espanyol per protegir la ocupació mantenia part dels ingressos dels afectats i es prohibia l'acomiadament per part de l'empresa, ja que en principi, s'haurien de tornar a incorporar a les seves tasques quan tornés la situació de normalitat.

En total, fins al desembre del 2021, **a Osona han estat afectats 19.729 llocs de treball** a les empreses a la comarca durant algun moment de la pandèmia. La majoria de casos es van produir abans del juny del 2020, amb 13.629 llocs de treball afectats. S'han produït un total de **2.485 expedients.**

Per sectors, les indústries manufactureres són les que més llocs de treball van enviar a l'ERTO, per la baixada de la demanda industrial.

Alhora també es van registrar molts ERTOs a l'hostaleria i al comerç, que serien els sectors més afectats al conjunt de Catalunya.

L'èxit dels ERTOs, el manteniment de l'ocupació i l'activitat

Els ERTOs han aconseguit d'alguna manera mantenir la taxa d'ocupació tant a Osona com a Catalunya. El lleuger augment de la població activa es deu en part a l'augment de la població en edat de treballar.

A Osona la taxa d'ocupació neta ha passat del 67,1% durant el març del 2020 al 69,1% al desembre del 2021, mentre que a Catalunya ha passat del 63,7% al 65,9%. En el cas de la taxa d'activitat, també s'han mantingut els valors, passant del 48,5% al 49,1%, una dada molt positiva.

Pel que fa a l'afiliació, aquesta no ha parat de créixer, especialment entre la població estrangera i joves. Si bé, una part d'aquest augment de l'afiliació no es correspon amb feines més estables ni millor pagades, sinó que és un augment temporal a causa de les necessitats extraordinàries de la COVID-19, sí que s'està registrant un increment de l'ocupació qualificada especialment en serveis intensius en coneixement i tecnologia.

En conjunt, els ERTOs han mantingut el volum d'ocupació i afiliació a la Seguretat Social, encara que els joves i la població estrangera, malgrat els augments, encara tenen una taxa d'ocupació neta molt baixa, del 58,5% i del 49,3% respectivament.

Osona tanca l'any 2021 amb 73.354 persones afiliades, la xifra més alta mai registrada.

Evolució dels ocupats residents

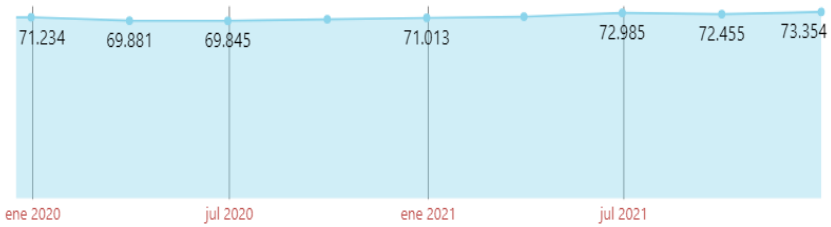

Per sexe

Sexe	Taxa Ocupació neta	Afiliats	% sobre el total	Variació interanual
Dones	64,71 %	33.078	45,09 %	3,76 %
Homes	73,23 %	40.276	54,91 %	2,92 %

Per edat

Edat	Taxa Ocupació neta	Afiliats	% sobre el total	Variació interanual
16-29 anys	52,22 %	12.887	17,57 %	8,46 %
30-44 anys	72,89 %	25.779	35,14 %	-0,05 %
45-54 anys	82,06 %	20.319	27,70 %	4,42 %
55-64 anys	67,42 %	14.369	19,59 %	3,52 %

Per nacionalitat

Nacionalitat	Taxa Ocupació neta	Afiliats	% sobre el total	Variació interanual
Espanyola	72,82 %	62.130	84,70 %	2,17 %
Estrangera	53,95 %	11.224	15,30 %	10,02 %

Els col·lectius més afectats per l'atur

L'aturada de l'activitat econòmica va tenir impactes especialment greus sobre els nivells d'atur dels homes, les persones de menys de 30 anys i les persones amb nacionalitat estrangera. Aquests tres col·lectius, que van patir importants increments de la desocupació, van ser també els que durant el 2021 van registrar majors reduccions dels nivells d'atur. Així doncs, durant aquest darrer any el nombre d'homes aturats va caure un 25,0%, davant la caiguda del 21,9% de la desocupació femenina. L'atur entre el jovent es va reduir un 41,5% i el de les persones amb nacionalitat estrangera un 26,8%. En qualsevol cas, més enllà de l'evolució d'aquests darrers mesos, **es mantenen les elevades taxes d'atur estructural entre les dones, les persones de més de 55 anys i les persones amb nacionalitat estrangera**, que en alguns casos dupliquen les taxes d'atur de la resta de col·lectius.

La ràpida disminució de la desocupació a la comarca s'ha donat gràcies a la recuperació dels llocs de treball destruïts durant la pandèmia. Això és el que explica la forta caiguda de l'atur d'entre 3 i 24 mesos, és a dir, aquell atur generat en el període de majors restriccions. Per contra, destaca l'increment de l'atur de més curta durada, recollint així l'alentiment del ritme de reducció de la desocupació que s'ha donat en els darrers mesos i l'augment de l'atur de més llarga durada. Aquest darrer element és especialment preocupant, en tant que apunta a la cronificació a l'atur de determinats grups de població que no han trobat el seu encaix al mercat laboral en una etapa de fort creixement de l'ocupació.

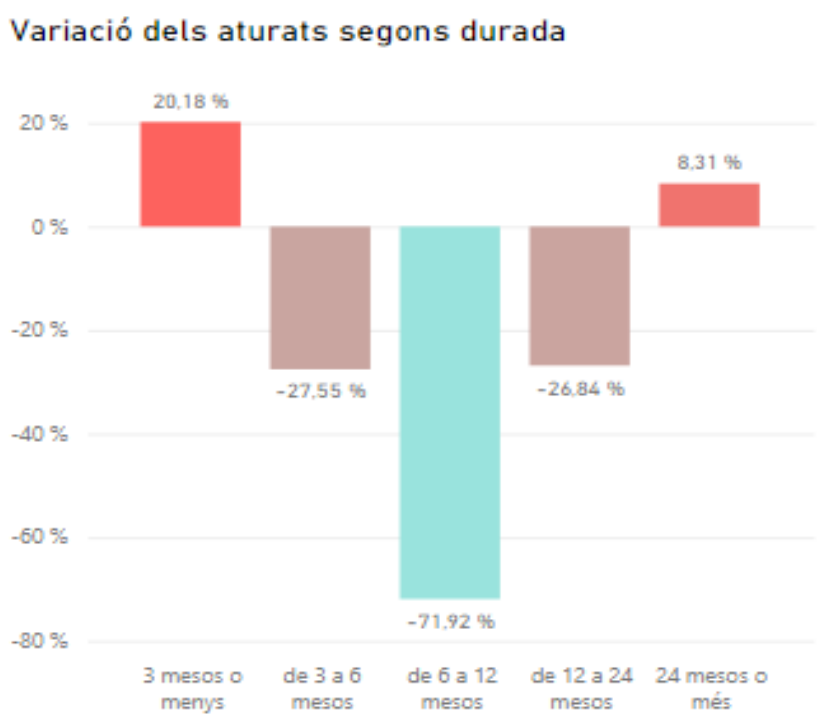

Per sexe

Sexe	Taxa Atur	Aturats	% sobre el total	Variació interanual
Dones	10,71 %	3.967	56,27 %	-21,9 %
Homes	7,11 %	3.083	43,73 %	-25,0 %

Per edat

Edat	Taxa Atur	Aturats	% sobre el total	Variació interanual
16-29 anys	6,30 %	867	12,30 %	-41,5 %
30-44 anys	6,94 %	1.921	27,25 %	-31,7 %
45-54 anys	7,66 %	1.685	23,90 %	-22,0 %
55-64 anys	15,21 %	2.577	36,55 %	-5,7 %

Per nacionalitat

Nacionalitat	Taxa Atur	Aturats	% sobre el total	Variació interanual
Espanyola	7,52 %	5.053	71,67 %	-21,8 %
Estrangera	15,10 %	1.997	28,33 %	-26,8 %

Els sectors més afectats per l'atur

L'evolució de l'atur a Osona durant la pandèmia recull dues dinàmiques diferenciades. D'una banda, sectors que van patir greument les restriccions i que van registrar marcats increments de la desocupació com són el turisme i el comerç ja s'han recuperat plenament i ja registren nivells d'atur inferiors als del període pre-pandèmic.

D'altra banda, activitats com les TIC, l'agroindústria o l'administració pública, que han viscut importants creixements de l'ocupació durant els dos darrers anys, també han vist com els respectius nivells d'atur també s'incrementaven. Això ha estat el resultat de la incorporació de nova població activa a aquests sectors.

Variació % atur. Desembre 2019 – 2021

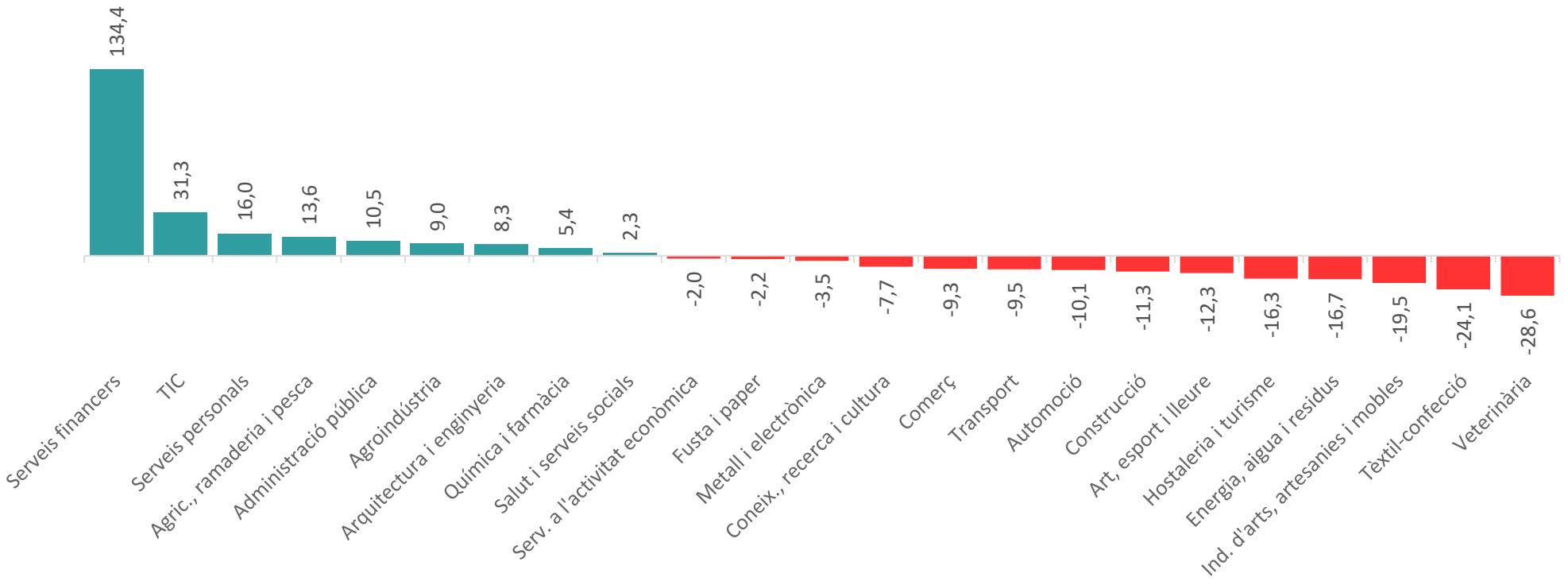

Els sectors més afectats per l'atur. Tot i que el comerç és el sector que concentra més població aturada (779), juntament amb l'agroindústria (572), si no es tenen en compte els aturats provinents de les ETTs (694), els sectors que tenen més població aturada respecte als llocs de treball del sector són el tèxtil-confecció (24,2%), els serveis financers (17,2%) i els serveis personals (15,4%)

Població aturada per sectors Desembre 2021

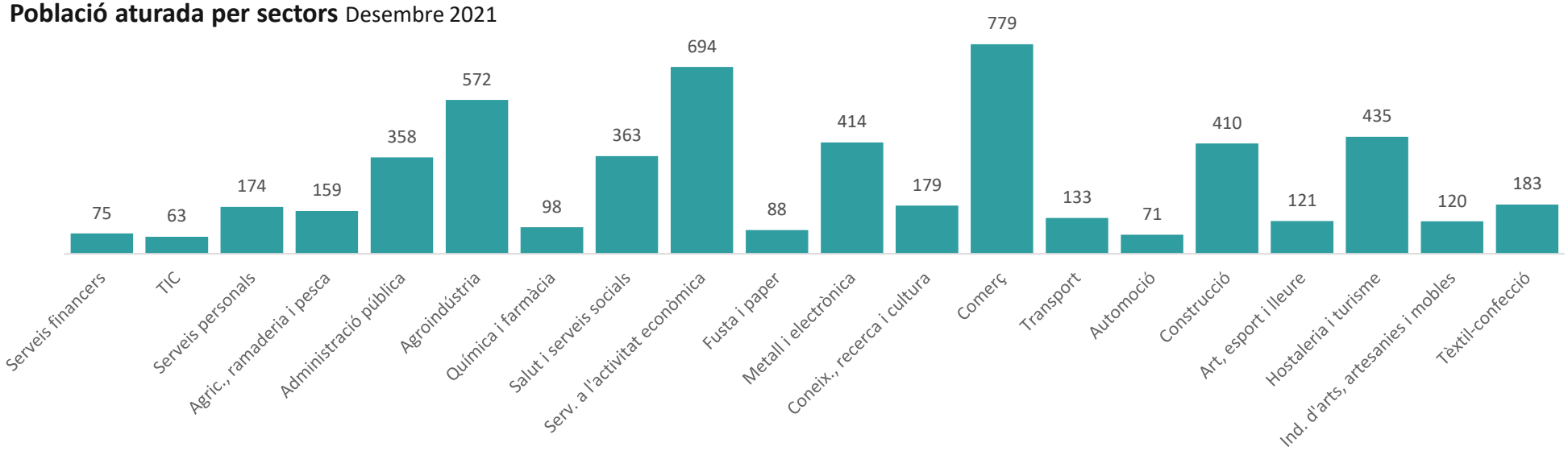

Població aturada sobre llocs de treball per sectors (%) Desembre 2021

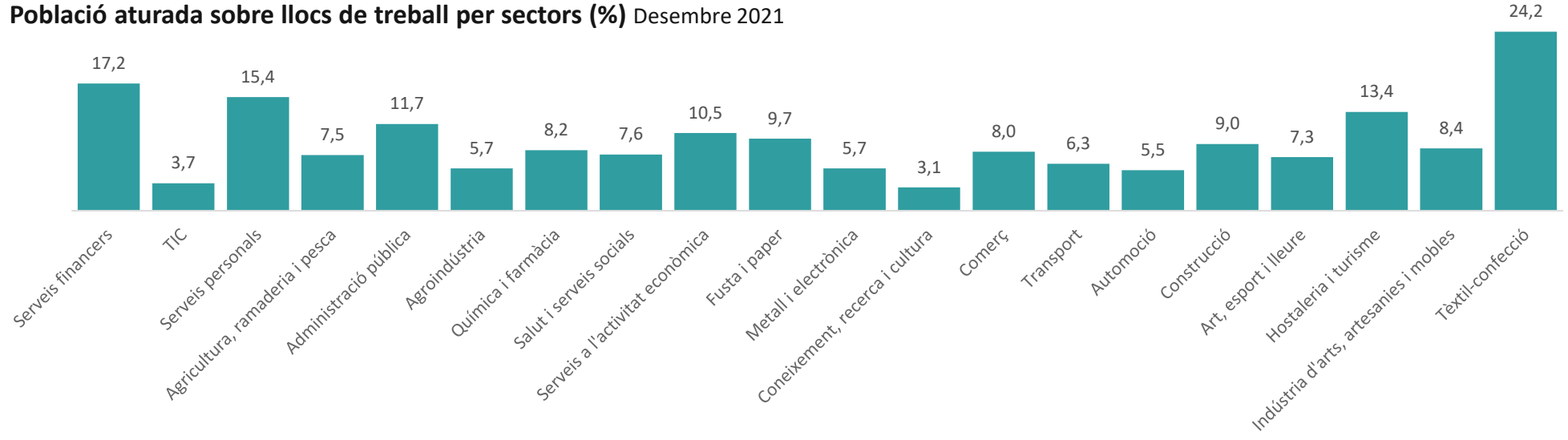

L'augment de l'atur ve motivat en gran part per la manca de noves oportunitats

L'augment de l'atur s'explica en part per la caiguda de la nova contractació, ja que ha afectat a treballadors temporals que depenien molt especialment de la renovació del contracte. La situació de confinament va provocar una caiguda generalitzada de la contractació (-22,49%), més acusada a Catalunya (-34,68%) que a Osona. A la comarca durant l'any COVID-19 es van signar 38.129 contractes, mentre que durant el mateix període de l'any anterior se n'havien signat 49.193. Al tancament del 2021, la comarca encara es troba per sota del nombre de contractes del 2019 (-5,2%). No obstant, això pot estar apuntant a una menor rotació i a un tipus de contractació més estable.

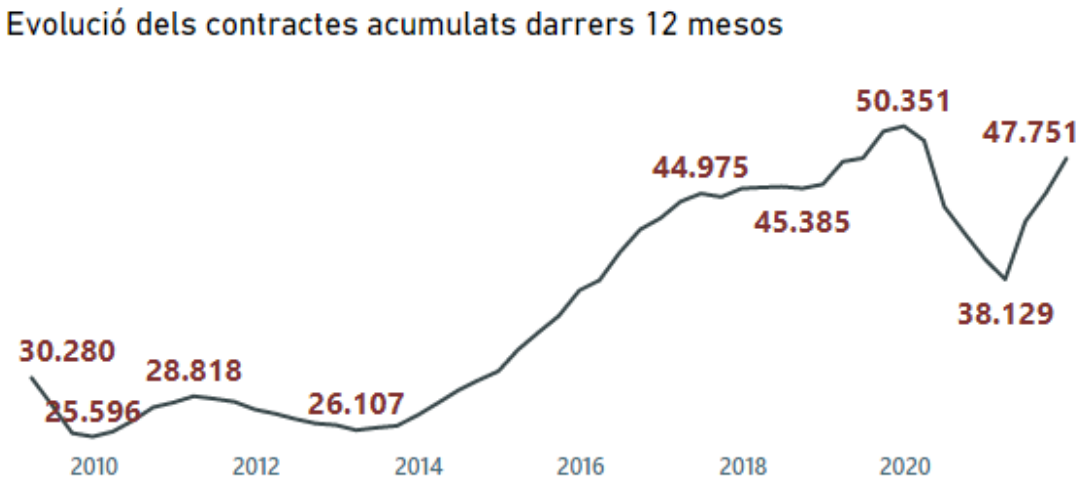

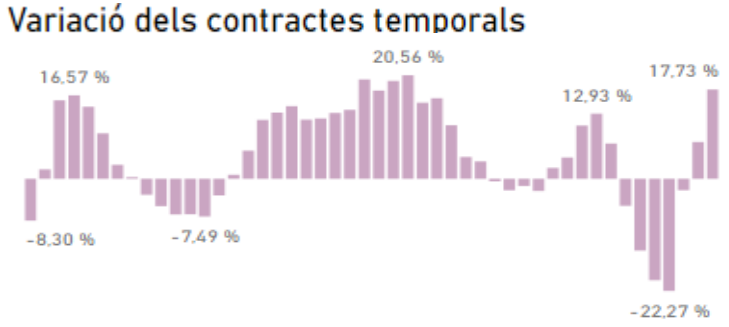

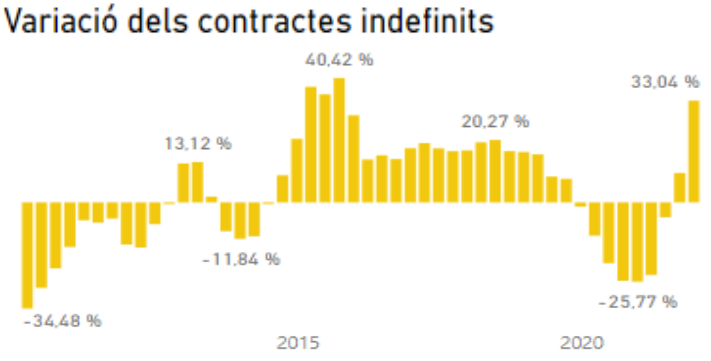

Per posar en context, l'ajustament i la manca de renovació de contracte es va fer durant el mes de març, principalment. A Osona al desembre del 2019 hi havia 15.374 treballadors amb contracte temporal, mentre que 43.611 tenien un contracte indefinit. Al març del 2020 només quedaven 14.000 treballadors amb contracte temporal – un ajustament de 1.374 persones-, mentre que les persones amb contractes indefinits es van mantenir pràcticament invariables, amb un ajustament de 21 persones. Al tancar l'any 2021, el nombre de persones ocupades era superior al del període previ a la pandèmia, amb 63.270, quasi 2.000 llocs de treball més que al desembre del 2019. Aquest increment de l'ocupació s'ha donat molt especialment en llocs de treball indefinits, els quals han concentrat 1.255 nous llocs de treball, davant de la creació de 352 llocs de treball temporals i 366 no classificats. És a dir, els llocs de treball indefinits han concentrat el 63,6% dels nous llocs de treball creats durant la crisi de la covid-19.

Creix la contractació per ETT's durant la pandèmia

Com es veurà més endavant, les empreses de treball temporal (ETT) han estat les principals contribuïdores a la creació d'ocupació a la comarca des de l'inici de la crisi provocada per la covid-19. La incertesa generada per la pandèmia ha fet que empreses de diferents sectors traslladessin les seves polítiques de contractació a les ETT, les quals permeten un ampli marge de maniobra i flexibilitat a l'hora de contractar i acomiadar persones.

A Osona, entre el 2019 i el 2021 els contractes per ETT han passat de representar el 21,9% dels nous contractes, a representar-ne el 26,6%, més d'un de cada quatre nous acords laborals. Aquesta dinàmica no és homogènia pel conjunt de la comarca. Mentre que al Lluçanès només el 5,7% dels contractes eren gestionats a través d'empreses de treball temporal, a territoris com la Vall del Ges, Orís i Bisaura, les ETT concentraven quasi la meitat de la contractació.

Evolució contractes per ETT sobre el total de contractes
Desembre 2021

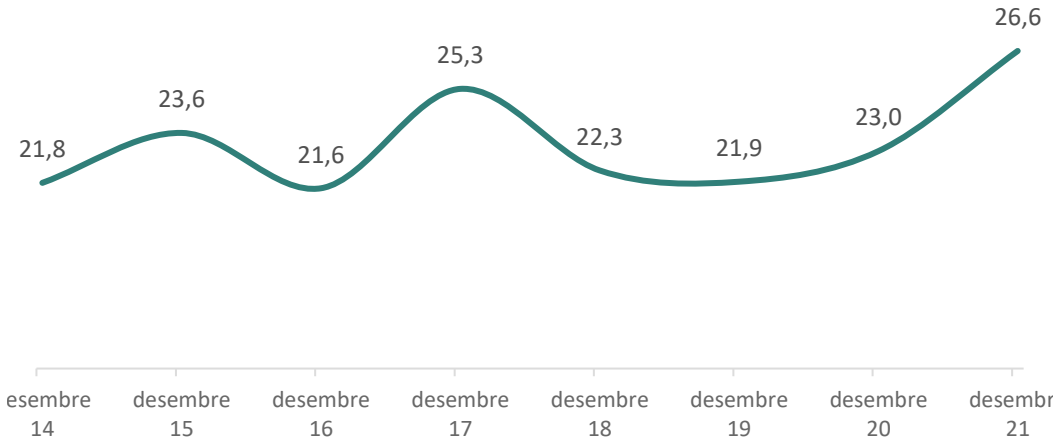

Contractes per ETT sobre el total de contractes
Desembre 2021

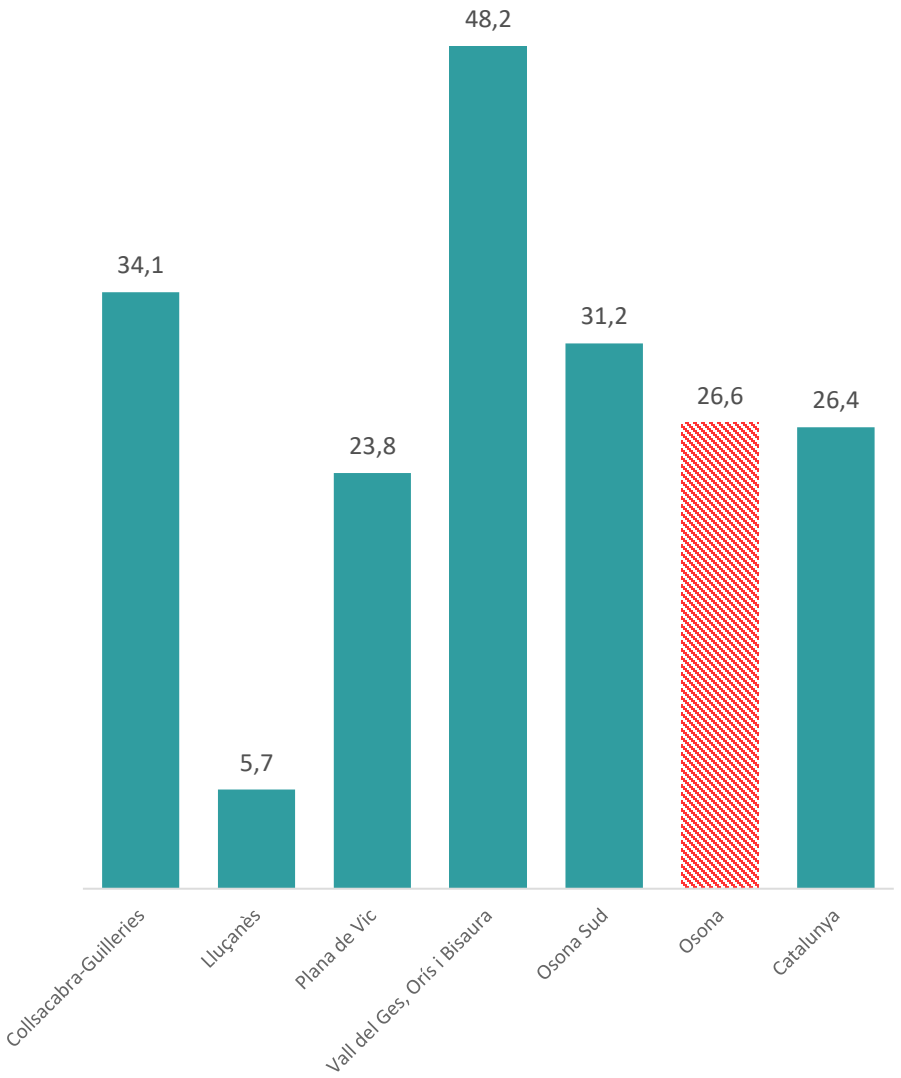

L'impacte més gran: mínim històric de comptes de cotització

A causa de la COVID-19 i la situació generada per la pandèmia es va registrar el mínim històric de comptes de cotització. Osona va passar de 5.753 empreses al desembre del 2019 a 5.289 al setembre del 2020. La destrucció de teixit empresarial s'ha focalitzat principalment entre les empreses petites, d'1 a 5 treballadors, dels sectors del comerç, el metall, el transport i l'agroindústria.

Empreses. Variació desembre 2019-2021

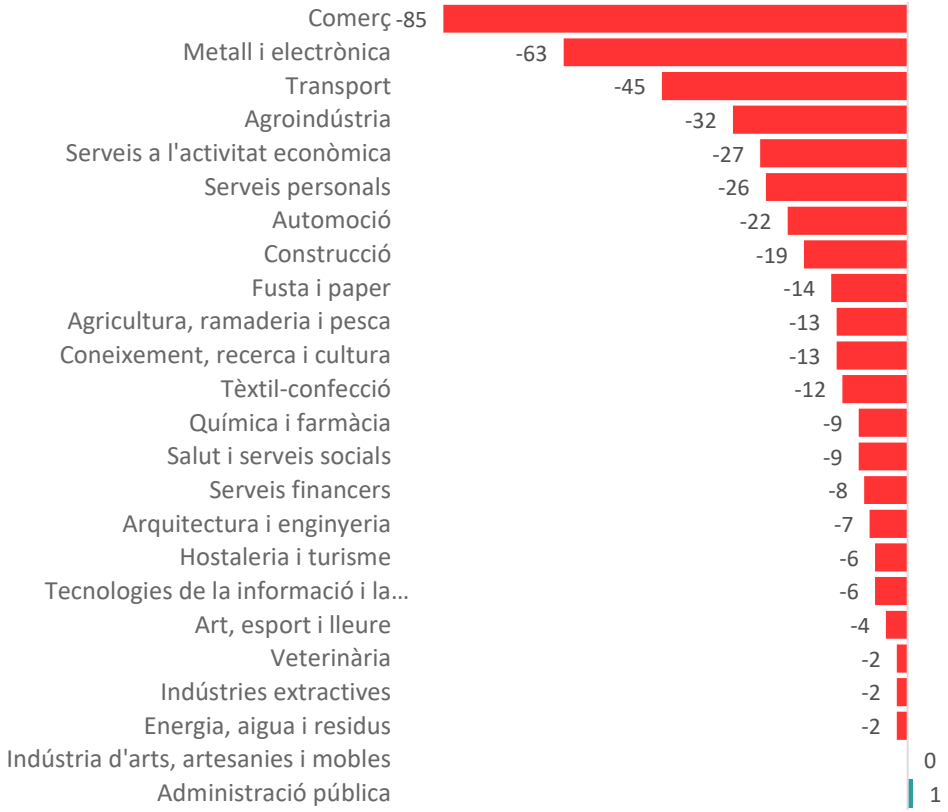

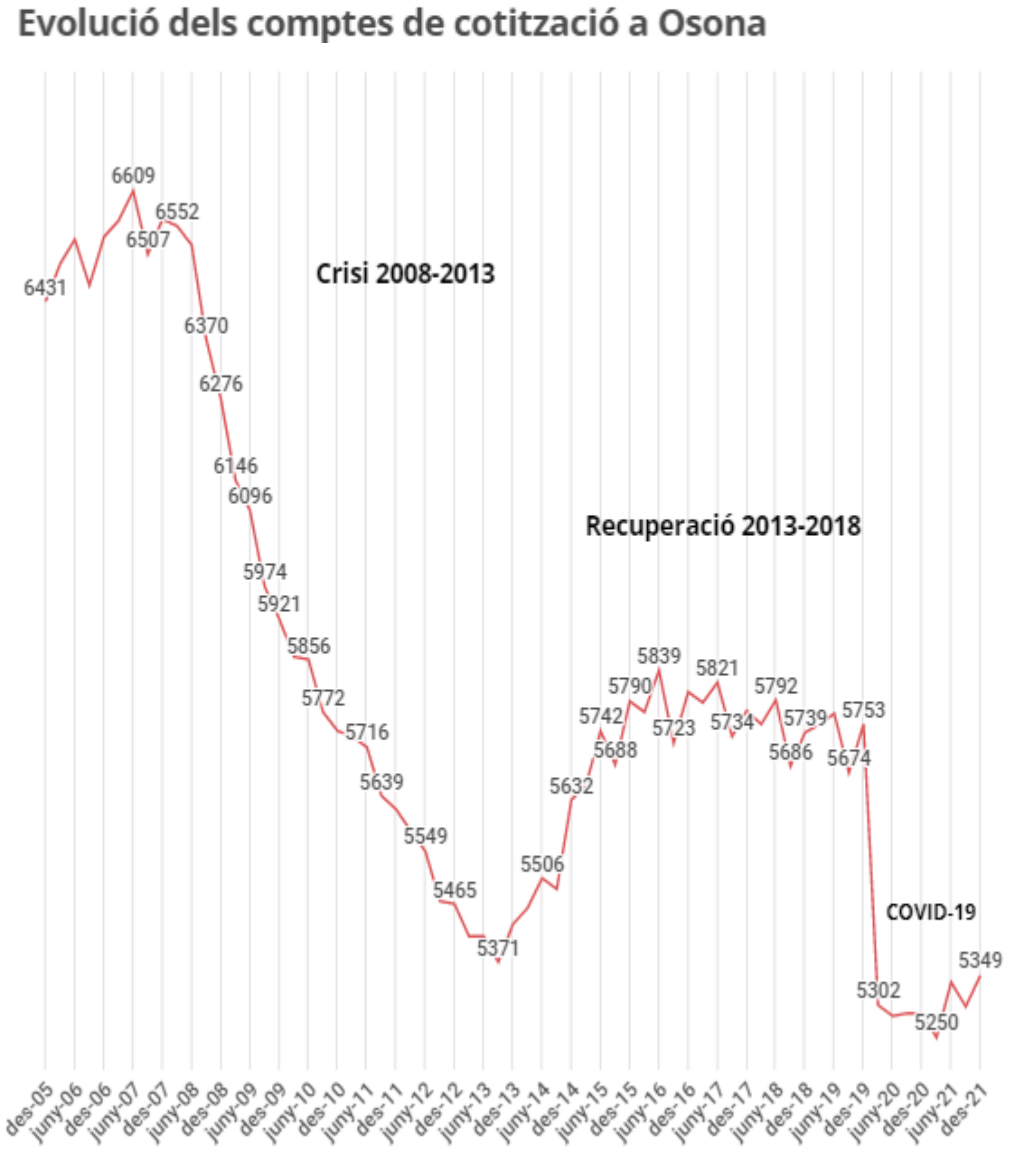

La caiguda de llocs de treball a les empreses d'Osona

Davant de la llarga i intensa recessió patida pel conjunt de l'economia catalana, Osona va registrar una caiguda de l'ocupació més lleu, seguida d'una recuperació més ràpida i de major magnitud, fins a situar els nivells d'ocupació a màxims històrics.

La variació dels llocs de treball, no ha estat homogènia ni per sectors ni per dimensió empresarial. Segons la mida empresarial, la situació no ha estat homogènia, les empreses de més de 250 treballadors han crescut un 25,7% en nombre de llocs de treball, mentre que s'ha registrat un estancament de les empreses més petites (menys de 250 persones ocupades).

Llocs de treball. Variació interanual

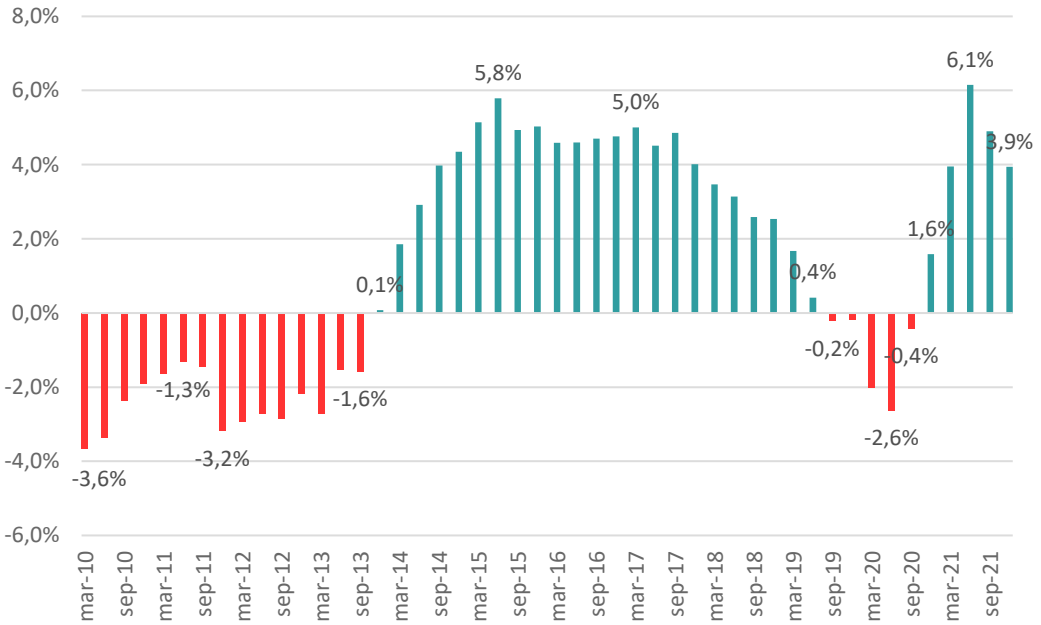

Llocs de treball segons dimensió de l'empresa.
Variació desembre 2019-2021

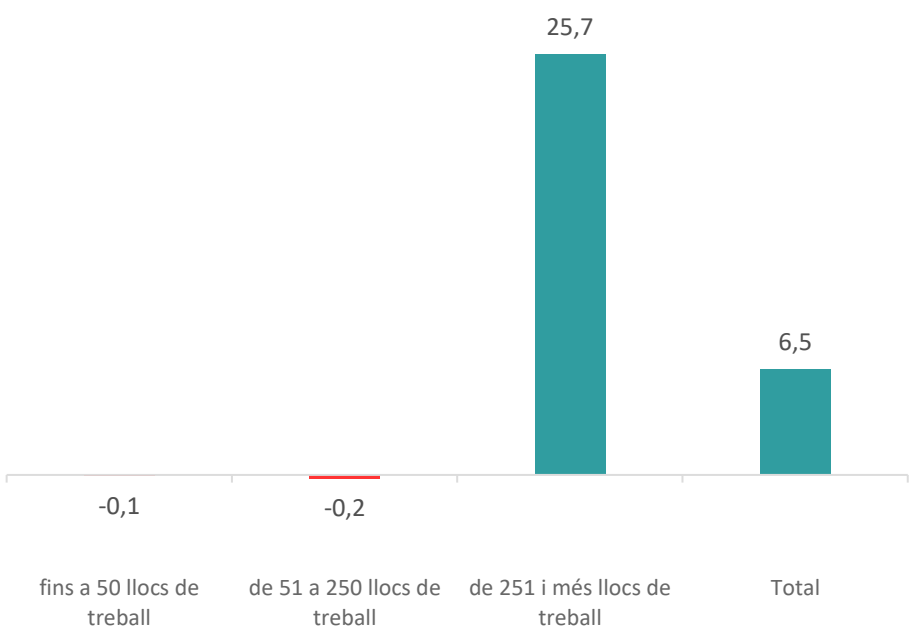

Les empreses de treball temporal (ETT) i les TIC han estat els motors de creixement de l'ocupació durant la pandèmia.

Davant la incertesa generada per la pandèmia i les seves diferents onades, una part de l'empresariat ha decidit vehicular la seva contractació a través de les empreses de treball temporal (ETT), que han estat el sector que més ha contribuït al creixement de l'ocupació durant els dos darrers anys.

Les restriccions i l'expansió del teletreball han accelerat la digitalització de les empreses, fet que ha comportat un fort creixement del sector TIC, que ha generat més de 800 llocs de treball dos anys. Les TIC i els serveis a les empreses han crescut un 75,9% i un 25,0% respectivament a causa de les necessitats de digitalització, gestories, serveis de neteja, serveis de prevenció... que van ser requerits amb major intensitat per les empreses.

La pèrdua de llocs de treball del 10,9% a sectors com l'hostaleria i el turisme és el resultat de les restriccions i mesures imposades per frenar els contagis. Per contra, les davallades d'ocupació a activitats com el metall o la veterinària poden estar esbiaixades per l'increment de llocs de treball gestionats mitjançant empreses de treball temporal, les quals no permeten conèixer l'evolució real del mercat de treball i de l'estructura productiva.

Llocs de treball. Variació % desembre 2019-2021

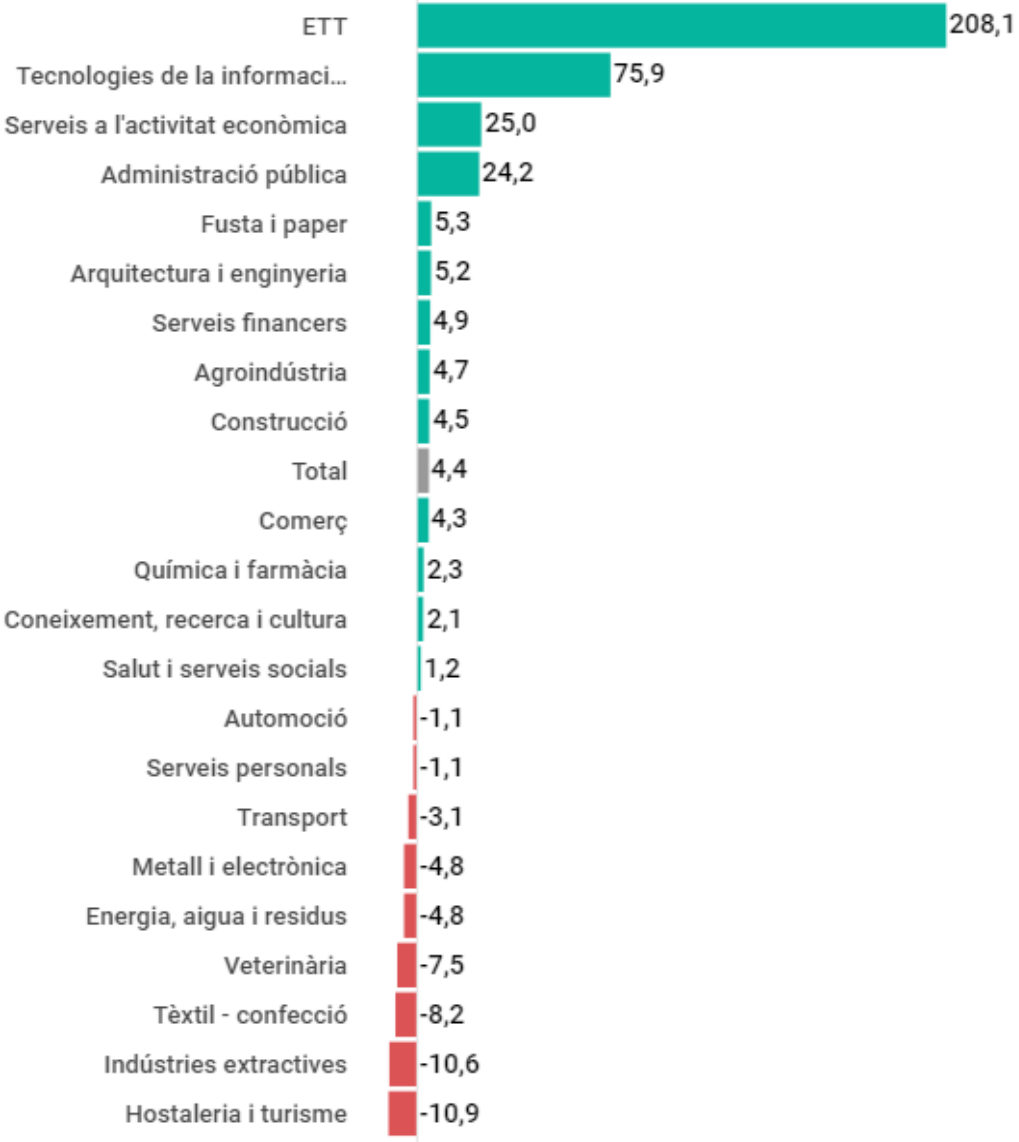

Conclusions

1. L'impacte de la pandèmia ha estat més negatiu en termes sanitaris que no pas econòmics

2. Osona tanca l'any 2021 amb 73.354 persones afiliades, la xifra més alta mai registrada

3. A partir del desembre del 2020, l'afiliació va creixer amb força especialment entre el jovent i la població amb nacionalitat estrangera

4. Es mantenen les elevades taxes d'atur estructural entre les dones, les persones de més de 55 anys i les persones amb nacionalitat estrangera, que en alguns casos dupliquen les taxes d'atur de la resta de col·lectius

5. La destrucció d'ocupació que va tenir lloc com a resultat del tancament de l'activitat econòmica no essencial es va donar quasi exclusivament entre persones amb contractes temporals, mentre que l'ocupació indefinida es va mantenir inalterada

6. Les grans empreses de la comarca van concentrar la creació de nous llocs de treball durant la pandèmia

7. Les empreses de treball temporal (ETT) i les TIC han estat els motors de creixement de l'ocupació durant la pandèmia